ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍԻ 1863 — ԹԻՒ 704

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ · 29 ՅՈՒՆԻՍԻ

Գաղղիոյ պաշտօնէից ժողովոյն մէջ գլխաւոր փոփոխութիւն մի եղաւ. բայց արտաքին գործոց տեսուչը, եկամտից տեսուչը և պատերազմի պաշտօնեան, այսինքն պարոնայք Տրուէն տը Լուի, Ֆուլտ և Րանտոն մարաջախտը իրենց պաշտօններուն մէջ հաստատ մնացին։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ կայսերական կառավարութեան քաղաքական ընթացքը փոփոխութիւն մի պիտի չստանայ, պաշտօնէից խորհրդոյն անդամոց մեծագոյն մասին փոփոխմամբը։

Նաբոլէոն կայսրը՝ միաբանութեամբ Անգղիոյ և Աւստրիոյ կառավարութեանց կ'աշխատի բոլոնիական դժուարին խնդիրը կարգի դնել բարեկամաբար և դեսպանական միջոցներով, և ըստ երևմանց, այս սահմանէն դուրս պիտի չելլէ ոչ միայն Գաղղիան, այլև Անգղիան ու Աւստրիան, թէպէտև լրագրութիւնները՝ ըստ մեծի մասին այս կարծեօք չեն։

Կը հաստատեն թէ Գաղղիոյ կառավարութիւնը խնդրած է սրբազան Պապէն որ հեռացընէ Հռոմէն Նաբոլիի նախորդ թագաւոր Ֆրանչիսկոս երկրորդը, որ ամեն կերպիւ գործակից կ'ըլլայ, կ'ըսեն, աւազակութիւնը հաստատուն պահելու Նաբոլիի մէջ։

Վարշաւի պատերազմին տարեդարձը յունիսի 17ին ըստ նոր տումարի՝ սովորական հանդիսիւ կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ։ Այս առթիւ քաղաքապետ Լորտը մեծ հացկերոյթ մի ըրաւ, ուր ներկայ էին կառավարութեան անդամները, զինուորական և քաղաքական պաշտօնատարները, բոլոր դեսպանները և ուրիշ ըլլխաւոր անձինք, ընդ ամենը 250 հոգի։ Լորտ Բէլմըրսթըն՝ որուն քով նստած էր Գաղղիոյ դեսպան մօսիւ Կրօ սեպուհը, պատուական առենախօսութիւն մի ըրաւ այս փառաւոր հացկերութեան վերջը. և փոխանակ անցելոյն յիշատակները յառաջբերելու, Նորին վսեմութիւնը ուրախ սրտիւ ցոյց տուաւ զբարեկամական համաձայնութիւնը որ կը տիրէ Գաղղիոյ և Անգղիոյ մէջ և աշխարհիս խաղաղութեանը համար հարկ է, ըսաւ, հաստատուն պահել այս համաձայնութիւնը։

Լորտ Բէլմըրսթըն հետևեալ խօսքերով վերջացուց իր առենախօսութիւնը, և այս խօսքերուն վրայ մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք, քանզի պատերազմի երկիւղը բոլորովին կը փարատեն։

Կարծեմ թէ հորիզոնին վրայ այնպիսի ամպեր չկան որ չկրնան աներևոյթ ըլլալ և ցրուիլ օդոյն մէջ. և թէպէտ ծանր խնդիրներ շատ կան որ 'ի կախ կը մնան միշտ, այսու ամենայնիւ քաջայոյս եմ թէ բանախօսութիւնները արդարութեան և իրաւանց սկզբանց համեմատ յառաջ տարուելով, յիշեալ խնդիրները յաջողութեամբ պիտի լուծուին. դարձեալ կը յուսամ թէ այնպիսի բան մի պիտի չծագի, որ կարող ըլլայ յապաղեցընելու զյառաջադիմութիւնները քաղաքակրթութեան, ճարտարութեան, արհեստից և իմացական կարողութեան, և տարակոյս չունիմ թէ աշխարհիս ազգերը սահմանեալ են վայելելու այս բարիքը առանց ընդհատութեան և ամեն յաջողութեամբ։

Թէպէտև Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութեան պաշտօնական խօսքերը և իր ընթացքը խաղաղութիւն կը յայտնեն, այսու ամենայնիւ Լոնտոնի լրագրութեանց մեծ մասը պատերազմական եռանդ մի կը ցուցընեն ընդդէմ Ռուսիոյ 'ի պատճառս բոլոնիական գործոց։ Բայց տարակոյս չկայ թէ կառավարութեան խօսքը և մանաւանդ ընթացքը աւելի վստահութեան արժանի են և անոր աւելի հաւատ ընծայելու է քան թէ լրագրութեանց, որոնք շատ անգամ չեն կրնար պատերազմի մը ամեն վտանգաւոր և անակնունելի հետևութիւնները աղէկ մը հասկանալու։

Ռուսիոյ կառավարութեան և ազգին մէջ եղած ցաւալի երկպառակութիւնը օր ըստ օրէ կ'աւելնայ և ըստ երևմանց՝ վտանգաւոր վախճան մի պիտի ունենայ. այսու ամենայնիւ Թագաւորը, իր կառավարութիւնը և իրենց ամեն կուսակիցները յամառեալ կը մնան միշտ իրենց քաղաքական ընթացքին մէջ. որուն վրայօք բարեկամական ազդարարութիւններ զրուեցան թէ Անգղիոյ թագուհւոյն կողմանէ, թէ Պէլճիգայի թագաւորէն և թէ ուրիշ բարեկամ վեհապետներէն. սակայն Ռուսիոյ Թագաւորը ամենևին չուզեր ուշադրութիւն մատուցանել այս մտերմական խրատուց, և հարկ կը համարի հաստատուն մնալ իր որոշմանցը մէջ զորս ազգօգուտ կը կարծէ։ Ժամանակը պիտի յայտնէ թէ իր կարծիքը սխա՞լ է թէ ուղիղ։

Յունաստանը լի է ուրախութեամբ իր նորընտիր թագաւորին Գէորգ Առաջնոյն ինքնագիր նամակը ընդունելով, ուղղեալ առ ազգային ժողովն Աթէնքի։

Այս նամակը, որուն թարգմանութիւնը մեր ընթերցողաց աչաց առջև կը դնեմք վարը, Քոբէնհակ յուղարկուած հելլենական պատգամաւորութիւնը իր հետը բերաւ և յանձնեց ազգային ժողովոյն, որ այս բանին համար յատկապէս յունիսի 13ին գումարուեցաւ։

Յիշեալ ժողովը; իբրև հաւատարիմ թարգման եռանդուն բաղձանաց հելլենական ժողովրդեան որ կը ցանկայ որպէս զի Յունաց նորընտիր Թագաւորը շուտով իր ձեռքը առնու իր սահմանադրական իշխանութիւնը, յիշեալ ժողովը, կ'ըսեմք, միաբան հաւանութեամբ չափահաս (մաժէօր) հրատարակեց վեհափառ Գէորգ Առաջին թագաւորը։

Քորֆուի ազգային խորհրդանոցը՝ Յոնիական կղզեաց Յունաստանի հետ միաւորութիւնը միաբան հաւանութեամբ վճռեց և հրատարակեց։ Հելլէնացւոց թագաւորը մօտերս կ'ըսպասուի Քորֆուի մէջ. ուր մեծամեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան արժանաւոր կերպիւ ընդունելու համար զՆորին Վեհափառութիւնը։

Անցեալները զրուցուեցաւ թէ Գէորգ Առաջին Թագաւորը Անգղիոյ թագուհւոյն երկրորդ դստեր հետ պիտի ամուսնանայ. սակայն արժանահաւատ լրագրութիւնք ոմանք կը հաստատեն թէ այս բանը՝ եթէ անհնարին չէ, գոնէ շատ դժուար է. վասն զի Լոնտոնի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄՈՒՆՔ Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Օրագրոյս 703 թիւէն շարունակուած։

ԻԷ. ներկայացումն Ակամայ Բժիշկն էր, Երկու Մոռացկոտներ վոդևիլով. առաջինին մէջ Պ. Խրիմեան բաւական կը յաջողէր թէև քիչ մը չափազանցութեամբ։ ԻԸ. գիշեր ներկայացուեցաւ Վահրամ և Ա. արարած Ակամայ Բժշկի և ԻԹ. գիշերը՝ Վերգինեա ողբերգութիւնը, Համեստութեան Վարձատրութիւն վոդևիլով։ Այս երկու գիշերները թատրոն յաճախողներն սկսան տարերնին թողել։ Լ. ներկայացումը տրուեցաւ Երկու Ցխնտակոտներ, Բանի Անմեղութիւն վոդևիլի հետ՝ 'ի նպաստ Ազգասիրաց ընկերութեան Զմիւռնիոյ, որուն բոլոր բարեջան անդամները ջերմեռանդաբար աշխատեցան ամեն կերպով որ արդիւնաւոր գիշեր մ'ըլլայ յօգուտ ազգաց և տնանկ ժողովրդեան, ինչպէս որ արդարև այնպէս ալ եղաւ. վասն զի տասներեք հազար դահեկանի չափ արդիւնք եղաւ։ Գիշերը ցորեկուան պէս լուսաւորուած էր և երկու կարգ օթեակներուն ճակատները կարմիր և ճերմակ կտաւներով շնորհքով մը ծածկուած էր և ամեն մէկին մէջտեղը մրտենեայ պսակ մը դրուած և տեսարանին ճիշդ դէմը եղած օթեակին Հայաստան 'ի վերայ Աւերակացն պատկերը կախուած, բակերը և դռները մրտենեօք զարդարուած։ Այս գիշեր, մասամբ Բիւլ, Քամարանոցի թէատրոնի Աւագուհին իւր Պաշխօն երգեց, զոր ժողովուրդը, որ գրեթէ ամեն ազգերէ բաղկացեալ այնքան խռնեալ էր որ նստելու տեղ չգտնելով գրեթէ կէսը ոտքի վրայ կայնելու ստիպուած էր, ծափահարութեամբ կրկնել տուաւ. և թէ որ այս խաղական երգին Հայ թատրոնի մը մէջ խաղցի դիւրին մ'առաջին անգամ երգուելուն այնքան ազդուութիւն ըրաւ ու հաւանել ամեն ազգաց թատերասիրաց որ ներկայ էին, ոչ նուազ էր նաև այն ազդեցութիւնը որ պատճառեց հայկական ներկայացումներն օտարազգիներուն, որոնք գովելով Վասպուրական ընկերութեան աշխատութիւնները և Հայ ազգին աչքբացութիւնը և յառաջադիմութիւնը, ամենքն ալ գոհ, կէս գիշերը բաւական յառաջացած, ցրուեցան։ Քամարանոցի բոլոր երաժշտական խումբը հոն էր սոյն գիշերը։

ԼԱ. ներկայացմամբ տրուեցաւ Սանդուխտ ողբերգութիւնը և Համեստութեան Վարձատրութիւնը. որոնց առաջինին մէջ Պ. Վարդումեան Սանատրուկ, Պ. Լճեցի Թադէոս Առաքեալ, Օր. Պայծառ Սանդուխտ և Պ. Մնացական Երուանդ կ'ըլլային. ասոնց չորսն ալ իրենց մասերն աղէկ կ'ընէին, մանաւանդ Օր. Պայծառ որ չորրորդ արարուածին մէջ եղած ցնորքը գրեթէ բնականին մօտ կ'ընէր։ Պ. Թուղլաճեան [illegible] էր և Պ. Խրիմեան դահիճ, որ որքան իր ձևերովը և դէմքովը զարհուրելի էր, այնքան ալ իր խօսուածքովը ծիծաղաշարժ։ Այս խաղը բաւական հաւնուեցաւ և ԼԲ. գիշերն ալ կրկնուեցաւ Երկու Մոռացկոտք վոդևիլով, որ անհամ գնաց։ ԼԳ. ներկայացումն էր Ագահը, որ ինչպէս կ'ըսեն, Մոլիերի ներկայացուցածին չափ ծիծաղաշարժ չէր։ ԼԴ. խաղը՝ Վօլթէրի Ալզիրն էր, որու համար ժողովուրդը տրտնջաց քանի մը դերասանաց մասերնին աղէկ չգիտնալնուն համար։ ԼԵ. գիշերը Սանդուխտը կրկնուեցաւ, և ԼԶ. գիշերը Լուքրեցիա Պօրճիա։ Այս միջոցներուն թատրոն վազողներն սկսան նուազիլ, ըստ որում օդերն սկսեր էին տաքնալ և միւս կողմէ նոր խաղարկութիւններ չէր տրուեր և ժողովուրդը կը ձանձրանար կրկնութիւններ տեսնելու, վասն որոյ նոր թատերգութիւններու պատրաստութիւն տեսնուեցաւ որ աղէկ եւս տրուի։

ԼԷ. գիշերուան ներկայացումն էր 'ի նպաստ Խաղացի Երաժշտաց, որոնք կը բաղկանային հասարակօրէն ութ հոգիէ, և սոյն գիշերը Քամարանոցի թէատրոնը ներկայացումն չըլլալուն բոլոր խումբն եկած էր, ընդ առաջնորդութեամբ Լամպէրթինի վարպետին, և խաղերն էին զանազան հատուածներ խաղերէն օփէրաներէ և հայերէն խաղարկութիւններէ։ Խաղերէն ընտրուած երգողներն՝ օրիորդ Րավայլան և սինեօր Րիլանտինին էին. որոնց առաջինը Թրավիաթայի 'Ա՛, Ֆորսէ է լուի' Արիան. իր Պարրիէրէ տի Սիվիլիայի 'Ունա վօչէ փօքօ ֆա' Քավաթինան և Ուն Պալլօ ին Մասքերայի 'Սաբեր վօ ստէ' Քանձոնէն, և երկրորդը՝ Աթիլայի Քավաթինան և Ի Տուէ Ֆօսքարի Րոմանձան երգեցին։ Հայ դերասանք ալ Երկու Ցխնտակոտ երկրորդ Արարուածը և Սանդուխտի չորրորդ Արարուածը ներկայացուցին։ Թատրոնը բաւական լեցուած էր։ Խաղացի օրիորդ Րավայլան անցեալ եղանակին մեծ անուն և համբաւ առած էր Իզմիրի մէջ իր տուած ներկայացումներովը, մանաւանդ Ուն Պալլօ ին Մասքերայի մէջ երգած Օսքարի մասովը, որով ինք միայն կը փայլէր ժողովրդեան աչքին, և որ գիշերը որ սոյն օփերան ըլլար բազմութիւն հանդիսականք կը դիմէին Քամարանոցի թէատրոն, որոնց գրեթէ կէսը Հայ էին։ Սոյն օրիորդը վեհանձնաբար ամեն անգամ Վասպուրական թատրոնի մէջ երգելէն 'ի զատ, նպաստահանդիսի գիշեր տասն ալ տուաւ։

ԼԸ. ներկայացումը Մոլիերի Փուրսօնեակն եղաւ, որուն մէջ Պ. Աճէմեան Սպրիկանիի մասն առած էր և Պ. Խրիմեան Փուրսօնեակի։ Ասոր մէջ եղած երգերը՝ որոնք Պ. Ցօպինի վարժապետին հեղինակութիւնն են, բաւական աղէկ երգուեցան, զորս Պ. Աճէմեան լաւ հնարը բերած ըլլալով, Պ. Սվինէլլի վարպետը յարգարեց համեմատ խումբին համար։ Այս կատակերգութիւնը շատ զուարճալի երևցաւ ժողովրդեան և ծիծաղաշարժ քրքիջներն աւելցան երբ տասներեք դերասանք զանազան մեծութեամբ գրեխներով Փուրսօնեակին ետևէն կը վազէին երգելով, որ շփոթած փախչելու տեղ կը փնտռէր։

Ա-ջեղած դաշնադրութեանը համեմատ, Հելլենացւոց թագաւորին զաւակները Յունաց օրթոտօքս կրօնը պիտի ընդունին. ուստի Անգղիական եկեղեցւոյն խոստովանութեանը նայելով, այս պայմանաւ ո՛չ Անգղիոյ թագուհին և ո՛չ բարլամէնթը հաճութիւն պիտի չտայ, կ'ըսեն, յիշեալ ամուսնութեանը:

Ահաւասիկ Գէորգ Առաջնոյն ինքնագիր նամակը, ուղղեալ առ ազգային ժողովն Աթէնքի:

Յարգոյ Տեարք,

Եթէ կարելի ըլլար իմ հաւնդուն զգացմանցս հետևիլ, կը ցանկայի ես [ինքս] անձամբ բերելու ձեզ շնորհակալիս, որով Տանիմարքայի օգոստափառ Թագաւորը ընդունեցաւ վասն իմ զինուորական պաշտը, զոր Հելլենացւոց ազգը հաճեցաւ մատուցանել ինձ: Մեծ ուրախութեամբ պիտի գամ իմ նոր հայրենիքս, առողջացանելու համար ձեզ թէ այսօրէն 'ի վեր ուրիշ պարտք չեմ ճանաչեր բայց միայն ապրիլ և մեռնիլ ըստ օրինակի բարի Հելլենացւոց միոյ վասն երջանկութեան և անկախութեան ազգին. և համոզեալ եմ, Տեա՛րք, թէ օգնականութեամբ ձերով, բարեկամութեամբ պաշտպան տէրութեանց, և մանաւանդ վերին Նախախնամութեան նպաստիւքը, հայրենեաց օգուտները, որոնք յետ այսուհետև պիտի ըլլան միշտ և ամեն տեղ իմ օգուտներս, պիտի յառաջադիմեն 'ի յաջողութիւն նորա:

Երջանկութիւն և պարծանք է ինձ, Տեա՛րք, որ կարող կ'ըլլամ այսօր ողջունել զձեզ միջնորդութեամբ այս ազնուական ու բարի հայրենակցաց, որոնք ձեզմէ ընտրուելով ձեր վստահութեանը արժանանալով՝ եկան այս տեղ, հետ 'ի հայրենեաց, և առաջինք եղան ողջունել զիս իբրև թագաւոր ձեր: Անոնք պիտի պատմեն ձեզ թէ որչափ մեծ համակրութիւն ունիմ իմ նոր հայրենեացս վերայ և որչափ ջերմեռանդութեամբ կը փափաքիմ երյառաջ ձեր մէջ գտնուիլ: Ընդունեցէ՛ք զիս, Տեա՛րք, միևնոյն վստահութեամբ որով իմ սիրտս լեցուն է ձեզի համար, և ուսուցէք զիս աշխատիլ ձեզի հետ վասն բարօրութեան իմ գեղեցիկ հայրենեացս. որուն վրայ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը կը հրաւիրեմ:

Քոբենհակ, 11 յունիս 1863:

(Ստորագրեալ) ԳԷՈՐԳ

Կոստանդնուպոլսոյ Յունաց ազգային պարտքը՝ այսօրուան օրս տասը միլիոն ղուրուշի կը հասնի: Եթէ այս պարտքը շուտով վճարուելու ըլլայ, կայսերական կառավարութեան տնօրէնութեանը համեմատ՝ հարիւրին 60 քօնսօլիտէ պիտի տրուի և հարիւրին 40 լիրա՝ 'ի գին հարիւր ղուրուշի. կամ աւելի բացայայտ զրուցելու համար, եթէ այժմ վճարուի յիշեալ պարտքը, լիրան 160ի պիտի տրուի, այնինչ թէ որ տարին անցնի, ազգը պիտի պարտաւորի լիրան 100 ղուրուշի վճարել ըստ կայսերական հրովարտակի:

Ուստի, ինչպէս կը տեսնուի, ազգային օգուտը կը պահանջէ որ այս պարտքը շուտով վճարուի. բայց որովհետև պատրաստ դրամ չկայ, Կոստանդնուպոլսոյ Յունաց ազգային վարչութիւնը որոշեց որ 60 հազար օսմանեան լիրա տոկոսով փոխ առնու և յառաջ աղերսագրով մի աղաչէ նորին Բարձրագոյն Դրան, որ բարեհաճի երաշխաւոր ըլլալու այս փոխառութեանը:

Մօտերս Յունաց ազգին գլխաւոր եկեղեցականներէն և աշխարհականներէն բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մի Բ. Դրան երթալով՝ արտաքին գործոց պաշտօնեայ բարձրապատիւ Ալի փաշային մատոյց այսպիսի աղերսագիր մի: Նորին բարձրութիւնը, ինչպէս կը լսեմք, մարդասիրաբար ընդունեց է այս պատգամաւորութիւնը, խոստանալով կայսերական կառավարութեան առ ջեւ դնել Յունաց ազգին այս աղերսագիրը և ամենայն ջանիւք աշխատիլ անոր գործադրութեանը վրայօք:

ԸՕԳԸՅԻՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Արշալոյսոյ 700 թուոյն մէջ Կիպրոս կղզւոյն Լէֆքօսիա մայրաքաղաքը գտնուած մեր սակաւաթիւ Հայոց վրայօք տեղեկութիւններ տալով, կը ցաւէինք անոնց մէջ տիրած երկպառակութեանը վրայ և արժանաւոր հոգևոր հովիւ ու դպրատուն չունենալնուն վերայ:

Մեր սրտինցաւը եւ առաւել սաստկացաւ երբ իմացանք թէ նոյնքաղաքին բարեխնամ ազգապետ մեծարգոյ Հայրապետ աղան Մէլիք՝ անցեալները Կոստանդնուպոլսէն վերադառնալուն, վարժապետ մի բերեր է հետը որ Լէֆքօսիայի մէջ դպրատուն մի բանալ այդ 'ի կրթութիւն հայկազուն տղայոց, բայց իր այս ազգօգուտ առաջարկութեանը հակառակողներ գտնուելով, դպրատունը չէ բացուեր:

Տարակոյս չունիմք թէ այս բանին դէմ դնող հայազգի քանի մի երևելիները անգիտութեամբ գործեր են այսպիսի յանցանք մի. որուն ծանրութիւնը եթէ իմանալու ըլլան, եթէ գիտնան որ Հայաբնակ գրեթէ ամեն քաղաքաց ու գիւղաքաղաքաց մէջ օր ըստ օրէ ազգային դպրատուններ կը հաստատուին, ուսումնասիրական ընկերութիւններ կը կարգադրուին և ազգային դաստիարակութիւնը յաջողութեամբ յառաջերթալու վերայ է, եթէ կ'ըսեմք այս յառաջադիմութիւնները իմանալու ըլլան, քաջայայս եմք թէ Լէֆքօսիայի քանի մի հայազգի երևելիները ոչ միայն պիտի չուզեն հակառակիլ ազգային վարժարանի մը հաստատութեանը, այլև շնորհակալ պիտի ըլլան այսպիսի ազգօգուտ և Աստուածահաճոյ առաջարկութիւն ընող անձին, և անոր ազգասիրական խրատուցը և յորդորանացը յօժարամիտ ունկնդրութիւն պիտի մատուցանեն: Քանզի առանց ուսման և առանց բարոյական դաստիարակութեան, այսօրուան օրս ամենևին յառաջադիմութեան յոյս մի չկայ ո՛ր և է ժողովրդեան մի համար. այլ ընդհակառակն յետադիմութիւն և խեղճութիւն է անոնց բաժինը: Վասն որոյ կ'աղաչեմք ազգասիրաբար Լէֆքօսիայի մեր համազգի եղբարքը, որ միաբանութեամբ և սիրով հոգ տանին դպրատուն մի հաստատելու, որպէս զի իրենց որդիքը գոնէ հայերէն խօսիլը սկսին սովրիլ և հետզհետէ կարող ըլլան ամենահարկաւոր եղած ուսումնքն ալ ձեռք բերելու որչափ որ կարելի է:

Այս բանը ամենևին դժուար չէ Լէֆքօսիայի Հայոց համար. վասն զի ազգային եկամուտէն տարինքիչ մը դրամ ծախք ընելով՝ դիւրութեամբ կրնան դպրոց մի բանալ. որով իրենց զաւակները սակաւ առ սակաւ մանկուց պիտի ըլլան դաստիարակութեան փրկաւէտ բարեացը. առանց որոյ չ'ք երջանկութի՛ 'ի կենցաղումս:

Վերոյ յօդուածը գրելնէս ետև, ութ ստորագրութեամբ ուրիշ նամակ մի ընկալաք Լէֆքօսիայէն, զոր արժան կը համարիմք հրատարակել ինչպէս որ գրուած է, այսինքն առանց թարգմանութեան և առանց փոփոխութեան, յուսալով որ այս հրատարակութիւններէն օգուտ մի կրնայ ծագիլ Լէֆքօսիայի մեր համազգի եղբարցը համար. որոց հաշտութիւնը, միաբանութիւնը և յառաջադիմութիւնը մի միայն նպատակն է մեր այս հրատարակութեանց: Ահաւասիկ այս նամակը.

Ատուֆէթլու Պօղոս աղա Գալշալըեան, մուսիլլիֆի Արշալոյս Արարատեան.

Գըպըրըս, Լէֆքօշէ, 14 յունիս 1863:

Գու ամֆու մայիս 4 թարիխի իլէ 700 նումերօ պաղէթանըզտա Գըպըրըս Լէֆքօշէտէ պուլունան միլլէթի էրմէնիյանըն հալ ու ահվալլերի հաքքընտա եազմըշ օլտուղունուզ, պազը պաթըլ ... (illegible) ... օ-

---

Լ.Թ. ներկայացմամբ տրուեցաւ Սևեարի Ակնատը, որ շատ անհամ երևցաւ հանդիսականաց, որոնք 30—60 հոգիէ մը չափ հազիւ կային:

Այս խաղարկութիւնով լմնցաւ բաժանորդագրութեանց ներկայացումները, թէև ըստ ազդարարութեանց յետոյ պիտի հանէին — բայց Վ. ալ պարտական ընկերութիւնը հուսահատաբար պարտաւորեցաւ կ'երևի նոյնէրուն վերջ տալ, որպէս զի զերաստից տուեալը նպաստահանդէսներուն տեղի տրուի. եղանակն ալ բաւական յառաջացած ըլլալով, ըստ որում արդէն Ամբիլ ամիսը մտնուած էր, սկսաւ նախ թատրոնին նպաստահանդէսին:

Ի նպաստ իր տրուեցաւ Քաբէրինե Հօվուաrs թատերգութիւնը որ հինգ արարուած և ութ պատկեր ունեցող երկայն խաղ մ'է, և սկսմնց մինչեւ կրճատուելուն՝ դարձեալ ժ. 1 1/2ին ցրուեցան Կ. Գ. Ե: Թատրոնն աղէկ լուսաւորուած էր և Ազգասիրաց ընկերութեան դիրեկտորն ալ ևս մտաններով և զարդարանօք պաճուճուած: Այն խաղուն մէջ Պ. Վարդովեան Հեներիեր, Օր. Պայծառ՝ Քաբէրինէ և Պ. Աճէմեան՝ Էրիչլուs, թէև այս վերջինին մասը արդէն Պ. Ա. Մ... ն առած էր և շատ աւելի յաջողակութիւն ցուցուցած. բայց Պ. Աճէմեան զան շատ քիչ առեննուան մէջ սերտ ըրած ըլլալուն անշուշտ ներելի էին իրեն մանր սխալմունքները:

Վերոյիշեալէն ետք սկսան դերասանաց նպաստահանդէսները, որոնց առաջինը տրուեցաւ 'ի նպաստ դերասանապետ Պ. Վարդովեանի՝ Բօպէրթ Ազազիայէսը, որ աղէկ յաջողեցաւ իր ծախքերն հանելէն ետք բաւական ալ առակ ձեռք բերելու: Այսր մէջ Պ. Վարդովեան Բօպէրթն էր, Պ. Աճէմեան Մօրիս, Պ. Լճէցի Ֆօրմալն, Պ. Մնակեան Բազիլեն և Օր. Փափազեան Սօֆի. Պ. Թուզլաճեան շատ աղէկ կը դերասանէր առ խաղուն մէջ Բօպէրթի ծեր հօր մասը: Երգերն աւելի աղէկ կ'ըլլային թէ որ նուագարաններու հետ միաձայն երգուէին:

Բօպէրթ Ազազիայէսէն ետք արտաքոյ կարգի նըպատահանդէս մ'ալ տրուեցաւ Քամարանցի թատրոնի Քօնֆիրիմարքայիճ տիկին Էրիքէլթթայ Տօլէր: Ներկայացուածներն էին. եղանակ 'ի Թրաւիաթայէ, երգեալ 'ի տիկնոջ Անաթօալի, ու բէնօր Քամարանցի թէատր նին. իլ Պաջիօ երգեալ 'ի տիկին Բիմալէ. եղանակ Թօռբքի ին Մասքերայէ երգեալ 'ի տիկին Տօլէրայ: Այս օփերաներու կտորներէն ետք, Պ. Աճէմեան մենակը, ներկայացուց Կոմիտասին Ցուցակը հայերէն երգախառն զաւեշտը, որուն համար երաժշտութիւն խսկ գովուեցաւ, և երգերը շատ անզամ ծախահարական խընդրանօք նորէն կրկնել տրուեցան, մանաւանդ 'Ամուսնութիւնն անուշ կայ մ'է', 'Տաւ զարդարուն տիկիններ' և 'Տափօ' Պօնէ' Քրայէ' երգերը: Այս զաւեշտը Խըմիր տուրուեցաւ Ցէտէեան տարրանը և գինն հինգ ղուրուշ է: Այն զաւեշտէն ետք Էզմէրալտայի Պալլատը երգեց տիկին Բիմալ խաղցի Քարերգուոյ հետ, և տիկին Տօլէր տիկնոջ Անաթօալի հետ՝ Պէարրիչէ տի թէնտա յի 'Ալի բիվալէ' տուէթթօն երգեցին: Հանդիսականք բաւական լցուած և գրեթէ ամէն աղէ եկած էին:

Այսր հետևեալն էր 'ի նպաստ Օր. Պայծառ Փափազեանի, թատրոնի Աւագուհւոյն, Բօպէրթ Ազազիայէ-որ. որուն մէջնոյն դերասանք մի և նոյն անձանց մասերն առած էին, ինչպէս որ Պ. Վարդովեանի նպաստահանդէսին մէջ: Խաղը գրեթէ առաջնոյն պէս յաջողելով լմնցաւ, յետ որոյ Օր. Պայծառ բանի մ'անգամ'ի տես հրաւիրուելով՝ կեցցէներու ծափահարական որոտմունքներու մէջ ողջոյններ և ծաղկեայ պսակներ ընկալաւ: Իր ծախքերն հանելէն ետք արդիւնքը զինք գոհ ըրին:

Այսր երկրորդն եղաւ 'ի նպաստ Պ. Մնակեանի, որ գիշերը ներկայացուցածներն էին — Բ Աղօթարուած Երկու Ցիսնայեսայց, որուն մէջ Կուլմլեբին մասը՝ Պ. Աճէմեան առած էր — Մէծն Ներսէսի՝ Ամբատայ եւ Մէբուժանայ տեսարանը, ուր Ամբատ Պ. Մէլքոնեան և Մէրուժան Պ. Լճէցին էին, ինչպէս որ վերը յիշած եմ:

Այս տեատրոնին մէջ Միրաժեանց յաւաժառական փոփրկեանն՝ լրուն սրտասանած խօսքերուն՝ մեհանձն Ամբատայ հայկական սիրեան ազդած հրամայական կերպերը շատ աղէկ կը հասնարատախանէին — Ձէնարօ կամ Աճզիչաչար Բարեկամութիւն մէկ արարուածով թատերգութիւնը, զոր գրած էր նպաստառորեալը և վերջապէս Կոմիտասին Ցուցակը: Իր գիշերը վերոյիշելոց չափ յաջող չեղաւ:

Վերոյիշեալէն ետք տրուեցաւ Միհրդատ ողբերգութիւնը 'ի նպաստ Պ. Աճէմեանի, որուն մէջ Պ. Վարդովեան Արազօսն, Օր. Պայծառ Արսաշամա, Պ. Լճէցի Հրաչեայ, Պ. Աճէմեան Միհրդատ և Պ. Մնաքեան Փառնակես եղած էին: Զաւեշտն էր Անկուտի Որկրամոլ երգախառն զուարճալի կատակերգութիւնը, զոր ներկայացուցին և երգեցին երկու յաջողակերտաւք, որք էին նպաստառորեալն ու Պ. Մնաքեան: Այս խաղը ծիծաղելի ու խեղկատակ բան մ'էր, երգերն ալ յարմարաւոր ներդաշնակուած:

Պ. Գ. Վ. Լճեցւոյն նպաստահանդէսին գիշերը տրուեցաւ, Մխիթար Գիւտացն կամ Տիգրանն վերջին աւտեղ Հայոց բաղդին ազգային ողբերգութիւնը. որն որ ինչպէս վերն ըսինք, նպաստառորեալն հեղինակութիւնն էր և ուր Պ. Աճէմեան Յուսուփ, Օր. Պայծառ Լեյլա, Պ. Մնաքեան Վաշտակ որ Լէյլայի սիրահար, և Պ. Լճեցի Մխիթար եղած էին: Այս խաղուն մէջ նպաստառորեալն ամէնէ լաւ կը փայլէր: Զաւեշտը՝ Միամիտ գիւղացին էր տաճկերէն լեզուաւ որ անհամ ներկայացուեցաւ:

Ի նպաստ Պ. Թուզլաճեանի և Յ. Փափազեան դերասանաց տրուեցան Փուրսօնեարը և տաճկերէն լեզուաւ զաւեշտ մ' Աչք—կապուկ ըսուած, որ Պ. Մնաքեանի հեղինակութիւնն էր: Այս գիշեր Փուրսօնեարի մասը Պ. Աճէմեան առած էր, և Սգրիկանիին Պ. Վարդովեան: Անոնց գիշերը խղճալի էր 'ի մասին արդեանց:

[illegible]

լուն ար․ [illegible] նոցանս [illegible] օրինակելութեան ամ առջին [illegible] թմասիր խոկրից. Ներ նէ գասաօր [illegible] ալ յանձնել մայրից [illegible] ամենայն [illegible] , այժ Թարա֊ փըննաս չեղեւ [illegible] Սոմթանէան ազգային ժողովրդեան [illegible] , [illegible] հասկնալի [illegible] . [illegible] , [illegible] 20—25 [illegible] , [illegible] . [illegible] նաև իշխան 1861 յա Նոյ 17 Թարիխեյն , անկէ 1865 [illegible] 5 Թարիխեյն [illegible] , [illegible] ազատութիւն , [illegible] , և այն , և այն . [illegible] , [illegible] Սոմթա֊ նէան ազգային գերագոյն ժողովոյ Թագաւոր [illegible] , [illegible] , [illegible] , [illegible] , [illegible] : [illegible] , [illegible] , [illegible] , [illegible] օրերուն :

Հէմէն Բոպրիկից Թեադրս [illegible] ազգասէր ա֊ [illegible] . [illegible] օրերը :

Գէորգ Գէորգեան : Հ․ Մակար Հ․ Պետրոսեան : Հ․ Յովսէփ Յովակիմեան : Մկրտիչ Թ․ Սավալանեան : Յովհաննէս Գէորգեան : Զ․ Հ․ Մարտիրոս Գլիքեան : Պօղոս Յարութիւն Երեմեան : Վիրապ Յ․ Պօղոսեան :

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամսոյս 20ին հինգշաբթի օրը , սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ տօնախմբութիւնը ըլ֊ լալով , Իզմիրի Մեսրոպեան ազգային բարեհամբաւ վարժարանին մէջ , ըստ վաղեմի սովորութեան , շքե֊ ղափայլ և սրտառուչ հանդէս մի կատարուեցաւ :

Զկնի արձակման սուրբ եկեղեցւոյն , ուր հանդի֊ սաւոր պատարագ մատուցաւ , պատարագիչ քահանայն զգեստաւորեալ և ընկերութեամբ բազմաթիւ կղերի֊ կոսաց և քահանայից , սուրբ Մեսրոպեան վարժարա֊ նը եկաւ և 'ի ներկայութեան մեր գերապատիւ բարե֊ խնամ առաջնորդ սրբազան Պօղոս արքեպիսկոպոսին , Ուսումնական խորհրդոյն և խուռն բազմութեան ժո֊ ղովրդեան , սուրբ Աւետարան մի կարդալով և Պահպա֊ նիչ ըսելով մեկնեցաւ : Յետ այնորիկ յառաջադէմ աշա֊ կերաներէն ոմանք , պարագայից յարմար , պատուա֊ կան ճառեր և ոտանաւորներ կարդացին , որոց խրա֊ քանչիւրոյն վերջը՝ ձայնաւորի աշակերտքն քաղցր նե֊ րդաշնակութեամբ ազգային երգեր կ'երգէին :

Սուրբ Մեսրոպեան վարժարանին մեծ սրահը փա֊ ռաւորապէս զարդարեալ էր և յառաջադէմ աշակերտաց աշխատասիրութիւնները գրասեղանի մը վերայ դրուած էին 'ի ցոյց հանդիսականաց : Այս ազգային պատուա֊ կան հանդէսը վերջացաւ մեր պատկառելի հոգևոր Հովուին ազգասիրական աղօթ․ առենախօսութեամբը . որով Նորին սրբազնութիւնը ազգային բարեխնամ դաստիարակութեան մեծամեծ օգուտները համառօտա֊ պէս յառաջբերելով , ջերմեռանդ բարեմաղթութիւն֊ ներ ըրաւ առ Աստուած վասն երկար և երջանիկ կե֊ նաց օգոստափառ Սուլթանին , որուն հզօր պաշտպա֊ նութեան ներքև մեր ազգը անարգել կը վայելէ ամեն տեսակ ուսմանց բարիքը . և յետոյ իւր հայրական օրհ֊ նութիւնը տուաւ սուրբ Մեսրոպեան գպրոցին յատուկ բարերարացը , շնորհակալ ըլլալով ազգային Քաղա֊ քական ժողովոյն , Ուսումնական Խորհրդոյն , վարժա֊ րանին ներքին տեսչին , վարժապետաց և ամենայն աշ֊ խատաւորաց :

Բոլոր հանդիսականք մեծապէս գոհ եղան և արձա֊ կուեցան աղաղակելով , Կեցցէ մեր վեհափառ Սուլթա֊ նը , կեցցէ Ազգը , կեցցէ տէր Պօղոս սրբազան առաջ֊ նորդն մեր :

Իզմիրի Գաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոս վսեմա֊ փայլ մօսիւ տը Պէնտիվզըլը տ'Արակօն կոմսը երեք֊ շաբթի օրը մեկնեցաւ փարիզ երթալու առժամանակ֊ եայ կերպիւ , ունկից մինչև երկու ամիս պիտի վերա֊ դառնայ :

Իւր մեկնելէն օր մի յառաջ , այսինքն ամսոյս 24ին երկուշաբթի օրը Նորին վսեմութիւնը հաճեցաւ այ֊ ցելութեան գալու գերապատիւ տէր Պօղոս սրբազան առաջնորդ[illegible]մերոյ . որ իւր չորս կողմը ունենալով քա֊ հանայից դասը , քաղաքական ժողովոյն անդամները և քանի մի ազգային լեզուագէտ երևելիներ , մեծ պա֊ տուով և բազում մեծարանօք ընդունեցաւ օգոստափառ Նարոլէան կայսեր երեսփոխանը :

Մօսիւ Պէնտիվզըլը կոմսը , որ իւր համակրական սիրովը կը պատուէ միշտ Հայոց ազգը և անոր յառա֊ ջադիմութեանը 'ի սրտէ փափագօղ է , մարդասիրաբար տեսնուեցաւ մեր սրբազան հոգևոր Հովուին հետ . ո֊ րունքաղաքավարական այնիւ վարմունքը , պատկառելի տեսքը և իմաստալից խօսքերը այն ատինճան ազդե֊ ցութիւն և գոհունակութիւն պատճառեցին յիշեալ ե֊ րևելի պաշտօնատարին վերայ , որ հաճեցաւ ժամու մի չափ երկարել իւր այցելութիւնը . և մեկնելու ժամա֊ նակը իւր խնդակցութիւնը յայտնեց ներկայ գտնուող երևելեաց , որ Իզմիրի Հայ ժողովուրդը այսպիսի ար֊ ժանաւոր հոգևոր Հովիւ մը կը կառավարուի :

Իզմիրի Հայոց ազգը , որ 'ի վաղուց անտի իրաւամբ կը պանծայ իւր հաղուադիւտ խոհեմափայլ Առաջնոր֊ դին բարեխնամ կառավարութեանը վերայ որ ամեն բա֊ րեպատեհ առթիւ ազգային պատիւը կ'աւելցընէ , ու֊ րախ եղաւ մեծապէս այսպիսի նշանաւոր վկայութեան մի համար , որ խիստ յարմար ժամանակի մը մէջ պատա֊ հեցաւ . . . . :

Կալկաթայի Ազգասէրը լրագիրը՝ իւր թուոյն մէջ որ 'ի 20 մայիսի , կը ծանուցանէ թէ Կեսարիոյ սուրբ Կարապետի վանուց միաբաններէն Գէորգ վար֊ դապետը՝ նոյն վանուց ծանր պարտքը թեթևցընելու համար , Հնդկաստան գացեր է ողորմութիւն ժողովե֊ լու և մօտերս պիտի վերադառնայ եղեր :

Տէր Աստուած , որ յիշեալ վարդապետին ժողոված քիչ կամ շատ դրամը օրինաւոր կերպիւ գործածուէր և Երշալունեաց Պօղոս վարդապետին Հնդկաստանէն բերած սաակին պէս չկորչուէր և աչուփունն չըլլար :

Ահաւասիկ Ազգայնասիրին գրածը .

Արբազան Փէօրք վարդապետն , որ անցեալ ապրիլի 14ին եկաւ տեղս Մաւէզայ , [illegible] վերադառնալ կրկին 'ի Մուշ Մայրաքաղաք [illegible] կոյ չոգենաւու :

Յիշեալ վարդապետն [illegible] սուրբ Կարապետի վանացն , որ հաստատեալ է Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքին , [illegible] իւր Առաջնորդն ; որ ժողովէ ազգային [illegible] , որպէս զի կարողանան իրենց վանքն ազա֊ տել այն ծանր պարտքէն՝ որոյ ներքոյ հեծեալ այժմ : Կերեւի թէ Հնդկաստան գալու պատճառն Աղեքսանդ֊ րեայ Ա․ Սարգիս(1) եպիսկոպոսն է եղած , որ իւր յանձն֊ արարական նամակներով փութացուցած է նորան՝ որ այս կողմերը մ[illegible] , և կ[illegible] , [illegible] Պօղոս վարդապետի նը֊ման : Բայց ինչպէս ասացինք , նորա փութով վերադառ֊ նալն շատ կարելի է որ չափաւորէ նորա ժողովելիքը , [illegible] և ազգային ծանրութիւն ես :

Մոսկուայի Համբաւաբեր լրագրին 43 թուոյն մէջ հետևեալ ազգային լուրերը կը կարդամք :

Անդամ հոգևոր կառավարութեան Հայոց Մարտու֊ յու , առաքինական և ասպետ տէր Յարութիւն Կէօրշէ֊ եանցն՝ վարձատրուեցաւ 'ի վեհափառ կայսերական կա֊ մարակալի :

— Գործեալ մայրաքաղաքիս Հայոց եկեղեցւոյ առաջ֊ նորդներէն և ասպետ տէր Մովսէս Աղամալեանցն՝ վար֊ ձատրուեցաւ 'ի վեհափառ կայսերական չանսական ա֊ կանանը :

— Լազարեան ճեմարանի առաջ ուսուցիչ Յանիկրէն Լոյսի Գ․ Դաւիթ Մանուէլեան Լազարեանցն՝ վարձա֊ տրուեցաւ Սրբոյն Աննայի երրորդ աստիճանի շքանշա֊ նաւ :

— Գործեալ նոյն ճեմարանի տնտեսական խորհրդա֊ րանի անդամ Պ․ Պետրոս Մակարեան Գալուստեանցն՝ վարձատրուեցաւ Սրբոյն Ստանիսլաւայ երրորդ աստի֊ ճանի շքանշանաւ :

Երշալուսոյ անցեալ տարուան դեկտեմբերի 1 թու֊ ովը հրատարակած էինք թէ , Ռուսաց տէրութեան ներ֊ քին խորհրդական Լազարեանց վսեմափայլ Խաչա֊ տուր իշխանը՝ որ Փարիզ կը գտնուէր յայնժամ , բարե֊ հաճեր է ռուսերէն , գաղղիերէն և հայերէն , այսինքն երեք լեզուաւ գրուած գիրքէ մը տասնեհինգ օրինակ ընծայելու Իզմիրի Մեսրոպեան ազգային վարժարա֊ նին , և թէ նոյն գիրքերը Կոստանդեան մեծարգոյ Պօ֊ ղոս աղային քովը են 'ի Փարիզ .

Արժան կը համարիմք այժմ իմաց տալու հասարա֊ կութեանը , թէ յիշեալ ծաղկահասակ պայազատը մօ֊ տերս Իզմիր վերադառնալով՝ նոյն գիրքերը իւր հետը բերաւ և յանձնեց զանոնք Մեսրոպեան վարժարանին :

Կոստանդնուպօլսեցի Թօգաթլեան մեծարգոյ Մի֊ նաս էֆէնտին Այվալըղէն դալով շաբաթ մը միայ Իզ֊ միր , ուր յարգանօք ընդունուեցաւ քաղաքիս ընդհա֊ նուր կառավարիչ վսեմափայլ Ահմէտ փաշայէն և մեր ազգային գլխաւորներէն :

Յիշեալ ազգասէր աղնուականը ; ուսումնասիրական գովելի ոգիէ մը շարժեալ , այցելութեան եկաւ Մես֊ րոպեան և Հռիփսիմեանց ազգային կրկին վարժարա֊ նաց քաղաքիս , որոց բարեկարգութեանը և աշակեր֊ տաց ու աշակերտուհեաց յառաջադիմութեանը վերայ գոհ ըլլալով , հաճեցաւ 500 ղուրուշ մատուցանել 'ի նպաստ ծախուց յիշեալ վարժարանաց .

Մեծարգոյ Մինաս էֆէնտին անցեալ շաբաթ օրը աւստրիական շոգենաւով մեկնեցաւ Կոստանդնուպօլիս վերադառնալու համար :

ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ Ի ՏՓԽԻՍ

Յարգոյ աղա Մակոս Աղաբէկեան մեր քաղաքակից ուսումնական երիտասարդը , որ քանի մը տարիէ հետէ Տփխիս կը բնակի և այն տեղ հրատարակուած Կռունկ Հայոց աշխարհին անուն ազգօգուտ ամսատետրին խմ֊ բագիրն է , ըստ խնդրոյ մերոյ յօժարամիտ յանձնառու ըլլալով Արշալուսոյ Արարատեան գործակալութեանը նոյն մայրաքաղաքին մէջ , կը հրաւիրեմք Տփխիսի ար֊ ժանայարգ հասարակութիւնը՝ որ բարեհաճին յի֊ շեալ պատուելի անձին հետ տեսնուիլ եթէ կ'ուզեն ազգասիրաբար բաժանորդ գրուիլ Արշալուսոյ , կամ անոր մէջ որ և է գրուած մի հրատարակել տալ :

Արշալուսոյ տարեկան արժէքը Տփխիսի համար , հանդերձ փոստայի ծախուքը 7 մանէթ է ,

Մեր կողմանէ ևս , Կռունկ ամսագրին գործակա֊ լութեանը սիրով յանձնառու եղած եմք Իզմիրի մէջ . ուստի անոնք որ կը փափաքին բաժանորդ գրուիլ անոր , թէ Իզմիրի մէջ , թէ Իզմիրի շրջակայ քաղաքները և թէ Հնդկաստանի մէջ , կրնան իրենց կամքը ծանուցանել մեզ , և մեք պատրաստ եմք 'ի գործ դնել իրենց խնդիրը և կանոնաւոր կերպիւ հասցընել իրենց ձեռքը յիշեալ պատուական ամսագիրը , որ ինչպէս յայտնի է , նուի֊ րեալ է նախնի և արդի Հայաստանեայց :

Կռունկ ամսագրին տարեկան արժէքը՝ հանդերձ ծա֊ խուքը մինչև Իզմիր , Ցուկէս մանէթ է :

ԱԶԳՕԳՈՒՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Յարգոյ մօսիւ Վանզանէն ուսումնական անձը նո֊ րէն ձեռք կառնու զդասատուութիւնը՝ զոր թողուած էր 'ի պատճառս պարագայից ոմանց : Ուստի այժմ առաջուան պէս , անգղիերէն և գաղղիերէն լեզուի մասնաւոր դասեր պիտի տայ չափաւոր գներով :

Մօսիւ Վանզանէն շարունակ տասներկու տարի դասատուութիւն ըրաւ Գերմանիայի մէջ . ուր պար֊ տաւորեցաւ յառաջագոյն անաչառ հարցաքննութեանց պատասխանել Մոնիխի , Տրէզտայի և Պէրլինի մէջ . Ուստի այս երկարժամանակեայ կրթութենէն այնպի֊ սի փորձառութիւն մի ստացաւ , որ եթէ Իզմիր վե֊ րադառնալուն , իւր մասնաւոր դասատուութիւնները մեծ յաջողութեամբ պսակուեցան :

Այս պաշտօնին մէջ ունեցած իւր նախընթաց վարմունքը և յաջողութիւնը զօրաւոր պաշտպաններ են իրեն համար , որոց միջոցաւ կը յանձնէ զինքը Իզմիրի արժանայարգ և լուսաւորեալ հայազգի ժո֊ ղովրդեան վստահութեանը :

Մօսիւ Վանզանէն յանձնառու կըլլայ նաև Հայ վաճառականաց գրասունները երթալ և անոնց առև֊ տրական նամակները գրել անգղիերէն և գաղղիե֊ րէն լեզուաւ : Նմանապէս նոյն լեզուօք որ և է գրուած կըշարադրէ և թարգմանութիւններ կընէ յունարէնէն , իտալերէնէն և գերմաներէնէն :

Ուզողը կրնայ գտնել զինքը մօսիւ Փ․ Քասթըլ֊ լանին խանութը :

(1)Կարծեմք թէ Գաբրիէլ եպիսկոպոս կ'ուզէ ըսել: Ծ․ Ա:

— Կոստանդնուպօլսոյ մէջ քանի մը ամսէ 'ի վեր հրատարակուած Պեգասեան Փիւնիկ անուն լրագրոյն յունիսի 8 թիւը հետեւեալ ազգային ցաւալի տեղեկութիւնները կը պարունակէ ։

«Արդէն ինչպէս յայտնի է որդւոյ հասարակութեան, մեր բարեկամ Պ. Բարթող Կ. Թէլեան օգտակար նպատակաւ Բէկպազար խանը կարեւոր լեզուաց և գիտութեանց յատկացեալ դասարան մը բացած էր, բայց դժբաղդաբար նոյն դասարանը 7 ամիս բաց մնալէն վերջը մօտ օրեր կը գոցուի 'ի չգոյէ ուսանողաց և Պ. Թէլեան բաւական մեծ վնաս ընել կ'ըստիպուի ։

«Նոյն դասատանը երախտագիտութեան դասախօսութիւնն ալ ընել հաճեցաւ Պ. Թաշճեան Թէև խիստ վերջերը, բայց ան ալ հինգ շաբաթ միայն տեւեց մի և նոյն արդիւնքը ունենալուն համար ։

«Մեր ազգին մէջ յառաջադիմութիւնը լոկ առակ մը եղած է որ ամէն տեղ կը կրկնուի ։ Բայց քանի քանի ձեռնարկութիւններ Պ. Թէլեանի ձեռնարկութեան պէս պատկուած են, և երկիւղ ունինք որ մեր թերթն ալ կարծենք նոյն օրինակ պիտի վարձատրուի» ։

— Հոփսիմեանց վարժարանին աշակերտուհեաց մասնաւոր հարցաքննութիւնը՝ կը լսենք թէ շաբաթէ մը 'ի վեր կ'ըլլայ եղեր և վաղը անոնց պարգեւաբաշխութեան հանդէսը հրապարակաւ պիտի կատարուի ։

Ցաւալի սրտիւ կը ծանուցանեմք, թէ Իզմիրի հայազգի երեւելիներէն Սէմիզեան մեծարգոյ Սարգիս աղան, որ ժամանակէ մի 'ի վեր վատնդաւոր ախտիւ վարակեալ էր, անցեալ շաբթու առ Աստուած փոխեցաւ իւր երիտասարդական հասակին մէջ ։

Այս տարաժամ մահը խորին տխրութեան մէջ ձգեց իւր ծաղկահասակ լծակիցը, որ երկու դեռահաս զաւակաց մայր է, իւր եղբարքը և իւր բարեկամները ։

Հանգուցելոյն յուղարկաւորութեան հանդէսը փառաւորապէս կատարուեցաւ ։

— Իզմիրի Հայոց ժողովուրդը ուրիշ ցաւալի կորուստ մի եւս ըրաւ տարաժամ մահուամբ Խսրայէլեան մեծարգոյ Յարութիւն աղային, որ գինի երկարատեւ հիւանդութե մի, ամսոյս 27ին հինգշաբթի առաւօտուն առ Աստուած փոխեցաւ 'ի հասակի գրեթէ 45 ամաց, անմխիթար սգոյ մէջ թողլով իւր լծակիցը և իւր զաւակները ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 26 ՅՈՒՆԻՍԻ

Ինչպէս որ օսմանեան նահանգաց քաղաքական վարչութիւնները քննելու համար յատուկ տեսուչներ յուղարկուեցան անցեալները, նմանապէս կայսերական կառավարութեան որոշմանը համեմատ, զինուորական տեսուչներ պիտի յուղարկուին տէրութեան ամէն կողմերը ուր որ զօրաբանակներ կամ զօրաբաժիններ կը գտնուին, անոնց վարչութեան ընթացքը աչքէ անցընելու և քննելու համար ։

— Սէրասքէր Ռըզըմ Ռօմէր փաշան, որ օդափոխութեան համար Պրուսա գացած էր, անցեալ շաբթու վերադարձաւ 'ի մայրաքաղաքս ։

— Փիլիպէի նախորդ կառավարիչ Մուխլիս էֆէնտին անուղղակի հարկաց Խորհրդոյն նախագահ անուանեցաւ, Ահմէտ Ռիւշէրի էֆէնտիին տեղը ։

— Օգոստափառ Սուլթանը՝ իւր գահակալութեան տարեդարձին տօնախմբութեան բարեպատեհ առթիւ՝ 50 հազար ղուրուշ շնորհեց վասն ազատելու՝ մանրամասն պարտուց համար բանտարկեալները ։

— Կը հաստատեն թէ Յունաց ազգային խառն ժողովը և սուրբ Սինոդը աղերսագիր մը կը պատրաստեն զոր Բարձրագոյն Դրան պիտի մատուցանեն խնդրելու համար որ իրենց պատրիարքը իւր պաշտօնէն հանէ ։

— Ամսոյս 16ին կիրակի գիշեր բարձրապատիւ Ֆուատ փաշան մեծ հացկերոյթ և փառաւոր ցոյցահանդէս մի ըրաւ Գանլըճայի իւր պալատը 'ի պատիւ տարեդարձի գահակալութեան օգոստափառ Սուլթանին ։

Այս հանդիսին ներկայ գտնուեցան օտար տէրութեանց դեսպանները, Բարձրագոյն Դրան նախարարները, քաղաքական և զինուորական գլխաւոր պաշտօնատարները, և այլն ։

— Լեվանթ Հէրալտ անգղիական լրագրոյն զրուցածին նայելով, վեհափառ Սուլթանը 10 հազար լիրա շնորհեր է բարձրապատիւ Ֆուատ փաշային վասն ծախուց յիշեալ հացկերութին և ցոյցահանդիսին ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 29 Յունիսի։

Ինչպէս մեր նախընթաց թուովն ծանուցած էինք, նահանգիս կուսակալ վսեմափայլ Ահմէտ փաշան փառաւոր պարահանդէս մի ըրաւ ամսոյս 15ին չորեքշաբթի գիշերը, 'ի պատիւ տարեդարձի գահակալութեան օգոստափառ Ապտ—իւլ—Ազիզ Սուլթանին ։

Տեղական կառավարութեան պալատը չքնաղապէս զարդարեալ և ամէն բան՝ Եւրոպացւոց ավորութեանը համեմատ, ըստ արժանւոյն անօրինուած էր այս տօնախմբութիւնը ամէն կերպիւ մեծաշուք ընելու համար ։ Խառնական նուագածուաց խումբը պատուական եղանակներ կը նուագէր 'ի զուարճութիւն հրաւիրեալ հանդիսականաց, որոնք խուռն բազմութեամբ հաւաքուեր էին ։ Պէշիկթաշի հեղուկին հիւպատոսին տիկինը մատամ տ'Էկրէմօն, բարեխնամ մեր ընդհանուր Կառավարչին, եւրոպացիները կ'ընդունէր և նորին վսեմութիւնը մեծարանօք բարոր ազնիւ կատար ամենուն թէ՛ արանց և թէ՛ կանանց. այս մեծ ուշադրութեամբ կ'առաջնորդէին պարահանդիսին բազմաթիւ պաշտօնակալները (բօմիւէր) ։ Ասոնք ընտրուած էին Օսմանցւոց, Եւրոպացւոց, Հայոց և Յունաց մէջէն, այսինքն յամենայն ազգաց ։

Վսեմափայլ Ահմէտ փաշան ծովակալի մեծանձն զգեստը հագած էր և իւր վերայ կրած ուրիշ շատ շքանշանաց մէջ, Օսմանեան կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը կը տեսնուէր. քաղաքական և զինուորական գլխաւոր պաշտօնակալները և ներկայ գտնուող բոլոր հիւպատոսներն եւս միանձն փառաւոր զգեստով եկած էին ։ Այս ամէն ականջ կերտող փառաւոր հագուստները, գեղեցիկ տիկնաց շքեղ պճնանքը, պայծառ պաշտօնութիւնները և ուրիշ զանազան զարդարանքը մեծ վայելչութիւն մը կ'ընծայէին այս հանդիսին. որ ուրախալի մեծ տպաւորութիւն ըրաւ բոլոր հասարակութեան վերայ ։

Կառավարութեան պալատին առջև զանազան հրախաղութիւններ կ'ըլլային և փամփուշտներ (ֆիշէնք) կ'արձակուէին 'ի պատիւ տօնախմբութեանս ։

Հանդիսականք մեծ ուրախութեամբ մինչև առաւօտ կեցուեցին. և կերակուր ընդհատութեան ժամանակը յատուկ պահի մը մէջ կը մնէին, ուր պատուական սեղան մի պատրաստուած էր բազմատեսակ չաքարեղէններով, զովացուցիչ ըմպելիքներով և Շամփանիա գինով ։ Նորին վսեմութիւնը առաջարկեց ըմպել 'ի կենդանութիւն օգոստափառ Սուլթանին և բարեկամ տէրութեանց. և այս առաջարկութիւնը մեծ ուրախութեամբ ընդունուեցաւ ։ Հանդիսականներն եւս 'ի կենդանութիւն մեր վսեմափայլ ընդհանուր Կառավարչին խմեցին. որ հաճեցաւ մասնակից ըլլալ անոնց ։

Մերջապէս այս տօնախմբութեան բազմը յիշատակը անջնջելի պիտի մնայ Զմիւռնացւոց սրտին մէջ. որոնք պիտի չմոռնան երբե՛ք գեհեհանձնական մարդասիրութիւնները, զորս այս բարեպատեհ առթիւ ընկալան մեր վսեմափայլ ընդհանուր Կառավարչէն ։

— Պուճա գեղը, գինի քանի մի ամսոց, բոլորովին պիտի միանայ Իզմիրի հետ երկաթէ ճանապարհաւ ։ Յայտնի է որ Այտընի երկաթուղւոյն Պուճայի կայարանը, այս գեղէն կէս ժամ կամ երեք քառորդ հեռու է. ուստի այժմ յիշեալ կայարանէն մինչև գեղին մէջ նոր երկաթուղի մի կը շինուի, Այտընի երկաթուղւոյն ընկերութեան ձեռօք, որուն 1,500 օսմանեան լիրա վճարեցին Պուճայի բնակիչքը 'ի նպաստ այս շինութեան ։

Ընկերութիւնը յանձնառու եղած է, երկաթուղւոյն այս ճիւղը լմննալուն, չորեկտասան երթեւեկութիւն հաստատել Իզմիրէն մինչև Պուճա, և չորեկտասը երկու անգամ առաւօտուն և երկու անգամ երեկոյին կանոնաւոր կերպիւ պիտի երթայ և պիտի վերադառնայ ։

— Բուրնապատ գեղը կուսուած գեղեցկերեւց զուարճալի տեղը 'ի հիմանց կը նորոգուի և պարտէզ պատրաստելու տեղ մի կը շինուի, շնորհիւ մեր ընդհանուր կառավարիչ Ահմէտ փաշային և հոգարարձութեամբ մեծաշուք Նէշէթ—Պէյին ։ Այս շինութիւնը յառաջերթալու վերայ է. որուն լմննալէն ետեւ գեղեցիկ ծառեր պիտի տնկուին և ուրիշ զարդարանք պիտի ըլլան. այլև փառաւոր կոթող մի պիտի կանգնուի 'ի յիշատակ այցելութեան օգոստափառ Ապտ—իւլ—Ազիզ սուլթանին 'ի քաղաքն մեր ։

— Բայինտրի մէջ խաղաղարար ընդհանուր հիւպատոս մօսիւ Լ. Բնեեա տարեոր, որ իւր հօրաքէր ազնիւ բնաւորութեամբը յոյժ սիրելի եղաւ Հայոց՝ իւր ընդհանուր հիւպատոսութեան ժամանակը Իզմիրի մէջ, մի և նոյն պաշտօնիւ Կոստանդնուպօլիս պիտի երթայ ։

— Բարձրապատիւ Նազըֆ իշխանը Գաճիրի զրանուած ժամանակը, Պասաւ Լեպէնի մեծ ժառանգ Եգիպտոսի փոխարքային յանձնեց 'ի կողմանէ Նազըֆ կայսեր և նոյն կարգին մեծ պաշտօնատարի շքանշանը Հալիմ փաշային, որ Իսմայիլ փաշային հօրեղբայրն է ։

Յիշեալ բարձրապատիւ իշխանը՝ ընկերութեամբ իւր լծակցին Բլօթիլտա իշխանուհւոյն, յունիսի 7ին հասաւ 'ի Պէյրութ, ուր բաղում յարգանօք ընդունուեցաւ ։ Հետեւեալ օրը առաւօտուն Նոյին կայսերական բարձրութիւնները ձանապարհորդեցան Դամասկոս երթալու ։

— Աթէնքի մէջ ծանր խռովութիւն մի պատահեցաւ ։ Փողոցներու մէջ զինուորականաց ու զինոր ապաններին. Բանտերն ծովակալին տղան մեռելոց թիւը կը գտնուի ։

Պաշտօնէից ժողովը փոխուելով, բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ ։

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գաղղիերէն եւ անգղիերէն լեզուաց դասատուութեան ընթացք (քուր) մի պիտի բացուի 'ի պէտս աշակերտաց, որոնք դպրոցաց պարապոյ աւուրց (վաքանս) ժամանակը, կը փափաքին շարունակել իրենց ուսմունքը յիշեալ երկու լեզուաց մէջ ։

Ուզողը կրնայ մօսիւ Ժ. Բասըրյանէն իմանալ այս դասատուին անունը ։

ԾՈՎՈՒ ԲԱՂՆԻՔ Ի ՊԷՏՍ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Սինեօր Էմմանուէլ Պասի պարկեշտ անձը, ինչպէս ամէն տարի՛ այս տարի ալ վերահաստատեց իւր ծովու բաղնիքը Հոլանտիոյ հիւպատոսարանին դուրսը Մարնէիզին նաւամատոյցը (իսքէլէ) ։ Այս բաղնիքը, որ մասնաւոր շատ սենեակներէ բաղկացեալ են, ծովեզերքէն դէպ 'ի ծովը բաւական յառաջ գացած են, ու նաւամատոյցը երթալու ատեն աջ կողմը կ'իյնայ ։

ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Հոլլօուէյի Դեղահաբերով ։

Ինչո՞ւ համար հիւանդութիւնները աղէտալի փոխման կուննան ։

Վտանգի փոխանակ անոնց պատճառացը ուշադրութիւն մատուցանելու, անոնց արդիւնքը կըդնենք. և փոխանակ ուղղակի անոնց արմատը ջնջելու, միայն հետեւութեանցը հոգ կըտանիմք ։ Հոլլօուէյի դեղահաբից ներգործութիւնը կատարելապէս այս դրութեան հակառակ կերպիւ կազդէ. այսինքն մարմնոյն գաղտնի գործարաններէն և արեան շրջաբերութենէն կարտաքսէ ախտաբեր և վնասակար նիւթերը, որոնք բորբոքումն ցաւ, ջերմ, թուլութիւն և ֆիզիգական նուաղումն կըպատճառեն. և այս կերպիւ հիւանդութեանց աղբիւրը ջնջուելով, անոնց հետեւութիւններն ալ աներեւոյթ կըլլան ։ Սովորական դեղերը ժամանակաւոր աղէկութիւն մը միայն կը պատճառեն հիւանդին, իսկ այս դեղահաբերը, ընդհակառակն յարմարոց անոր կըջնջեն զհիւանդութիւնը ։

Վատառողջութիւն ։

Վատառողջութիւնը սովորաբար յառաջ կուգայ ջղային անկարգութիւններէ. որոնք սրտին գործողութիւնը կըվարակեն և մեր կենդանական բոլոր կարգը ամէնը մէկտեղ կաւրեն ։ Արդ՝ այս պատուական դեղահաբերը ջղային դրութիւնը (սիսթէմ) կըվերահաստատեն թէև աւրուած ըլլայ, առողջութիւնը և միտքը կըզօրացընեն այնպիսի դէպքերու մէջ ուր մեւս ամէն դեղերը բան մը չեն կրնար ընել ։

Լերդի հիւանդութիւն և մաղձ ։

Լերդի (գառա ճիյէր) հիւանդութիւնները և մաղձը շատ անգամ ամենատառապ ցաւեր կըպատճառեն ։ Որչափ անձինք արդեօք այս ցաւով վտանգեալ ըլլալով, չեն գիտեր բժշկուելու միջոցները, որոնք իրենց մօտը կըգտնուին ։ Եթէ այս դեղահաբերէն քանի մը հատը առնելու ըլլային, ինչպէս որ նշանակուած է իւրաքանչիւր ծանուցագրին մէջ, շուտով պիտի ազատուէին իրենց ցաւերէն ։ Հիւանդութիւններէն շատերը, որոց ենթակայ է մարդոյս մարմինը, կրնան քիչ ժամանակուան մէջ ջնջուիլ՝ այս դեղահաբերը գործածելով, ինչպէս որ ապացուցուեցաւ բազմաթիւ օրինակներով ։

Վտանգաւոր ժամանակ ։

Եթէ կանայք հոգ չընեն լաւ ժամանակին դարման տանելու այն թանձր և վնասակար հիւթոց բազմութեանը երբոր անոնց ընթացքը դադրած է, իրենց առողջութիւնը և կեանքը իսկ անհանգիստ կըլլան կըտառապին իբրև հետեւանք մը ։ Այս ամեն վտանգաւոր ախտից հաստատուն դարմանը Հոլլօուէյի դեղահաբերն են և այս դեղթափով կանայք կրնան իրենց վտանգաւոր ժամանակը (ած քրիթիք) ապահովութեամբ անցընել և իրենց առողջութիւնը փրկել ։ Այս դեղահաբերը օգտակար են նաև կանանց վերաբերեալ ամէն հիւանդութեանց և խոցութեանց որ կըպատահին կատարեալ հասակին մէջ ։

Զղջացութիւն և տկարամտութիւն ։

Հազարաւոր անձինք գոհ կըլլան այս տեսակ սեամիզմութեան քերթողին, որ անոնց աչաց առջեւ հրէշի մը ձեւ կառնու. և են փախիր իրենց ցաւերը թեթեւցնելու հարկաւոր դարմանը, ան ինչ այսպիսի դէպքերու մէջ Հոլլօուէյի դեղահաբերը շատ անգամ մեծ ներգործութիւններ ունեցան ։ Ուստի շարունակ գործածութիւնը այս պատուական դեղահաբից՝ հարկաւոր դգուշութեամբ 'ի կիրարկութեան, խելքն կըբժշկէ ամենածանր դէպքերը սրբեաւ և հիւանդ ըլլան ։ Ուղեղին ջղային դրութիւնը (սիսթէմ) կըհանդարտի և հիւանդը զօրանալով իր առողջութիւնը կըստանայ ։

Այս դեղահաբերը յատկապէս խիստ օգտակար են վասն յետագայ հիւանդութեանց.

Ընդհատական ջերմք (ֆիէվր էնթէրմիթանթ) ։ Շնչարգելութիւն (ասթմ) ։ Մաղձային ջերմք (ֆիէվր պիլէօզ) ։ Խիթ (քոլիք) ։ Ցաւք որովայնի ։ Թուլութիւն և նուաղումն ուժոյ ։ Օձիկ (էրեանճըգ) ։ Կանանց ամսական օրինաց անկարգութիւնը ։ Ոռնացաւութիւն (Նիգրիս) ։ Գլխացաւութիւն ։ Բորբոքումն ։ Դալուկն (սարըլըք) ։ Երիկամնաժեռութիւն ։ Տռատեսութիւն (մայասըլ) ։ Յօդացաւութիւն (րիւմաթիզմ) ։ Միզարգելութիւն ։ Պարանոցի ցաւ ։ Քար կամ խիճ միզանոցի ։ Ուռոյք (գիւմօր) ։ Կեղք (իւլսէռ) ։ Ամէն տեսակ որդերը ։ Ափրոդիտեան ախտերը, և այլն ։

Այս դեղահաբերը, որ կը շինուին զանոնք գտնօղին անձնական վերակացութեամբը, անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ կըծախուին 'ի Լոնտոն Սթրէնտ կոչուած թաղը թիւ 244, և 'ի Նոր Եօրք Մէյտըն Լէյն թաղը թիւ 80 ։ Իսկ ուրիշ երկիրները, իւր գործակալաց քով կըգտնուին. որոց անունները հետեւեալներն են. Իզմիր՝ Իճօր Փրեր, Կոստանդնուպօլիս՝ Ա. Սթամփա և Փ. Տէլլատուստ, Աղեքսանդրիա՝ Փ. Բէերինի, Իսմայիլ՝ Կոլլարդի, Քիօս կղզին՝ Ճ. Սթեֆէրովիչ, Մալթա՝ Է. Միւիր, Պէյրութ՝ Էլիա Կոսէյ ։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալթազարեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ